

ՄԱՐՏ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դաշնակցական Կուսակցութեան պաշտօնական բերան Դրօշակ թերթի Յաշնուածը Հնչակեան Կուսակցութեան կեդր. վարչութեան անդամ Պ. Արփիար Արփիարեանը պաշտօնապէս իրեն զաւանթն ու մասնիչ հոշակելով, նախատած է ամբողջ Հնչակեան Կուսակցութիւնը:

Կեդր. վարչութիւնն ներկայ պաշտօնական ազդարարութեամբ կը հրաւիրէ Դրօշակ խմբագրութիւնը Պատուոյ Ատենան մը առջև հաստատել իր ամբողջութիւնը Պ. Արփիար Արփիարեանի դէմ:

Վարչութիւնն կը հրաւիրէ Դրօշակ խմբագրութիւնը իր յառաջիկայ թիւին մէջ սկզբամբ ընդունիլ Պատուոյ Ատենան:

Ատենան կազմութեան, տեղին, գումարման թուականին մանրամասնութիւնները երկուստեք կը կարգադրուին չէզոք անձի մը բանադնացութեամբ:

Կեդրոնական վարչութիւնն Պատուոյ Ատենան տալիք վճիռը վերջնական կը նկատէ մէկ եւ միւս Կուսակցութեան համար:

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

Մարտի նախընթաց թիւը հրատարակուելէն յետոյ ստացանք Հնչակեան Կուսակցութեան Կ. Պոլսոյ Մասնաճիւղին կողմէն Օրմանեան պատրիարքին ու Տատեան Արթին փաշային ուղղուած սպառնական զեկուցումներուն տեղեկագրութիւնը: Հայ ազգը ուշագրաւ իրողութիւն մը համարեց թիւքիոյ Հայոց Ազգային օրինական իշխանութեան դէմ Ազգային Յեղափոխութեան այս յանկարծակեան սպառնալիցումը, որուն մանրամասնութիւնները օտար մասունք ալ փութաց հեռագիրներով եւ ընդարձակ թղթակցութիւններով Եւրոպայի հաղորդել:

Հնչակեան Կուսակցութիւնը մինչեւ հիմա չուզեց պատրիարքն ու վարչապետը իր միջամտութեամբ հրաժարեցնել: Բաւական համարեց իր հրատարակութեանց միջոցաւ անոնց հետեւած աղիտաբեր ընթացքին չարքաները պարզել: Եւ պատրիարքն ու վարչապետը շարունակեցին իրենց ականջները խցել ազգին բողոքալիւր պահանջներուն, որոնց թարգմանը կը հանդիսանային այս էջերուն մէջ, ուստի եւ իրենց հրաժարման վճիռը տրուեցաւ, անսաստութեան պարագային պատմին գործադրութեան կանխազեկոյցով: Պոլսի փորձառութեամբ զիտէ թէ Հնչակեան Կուսակցութիւնը շաղակրատ չէ:

Վարչապետ Տատեան փաշա և Օրմանեան պատրիարք անձնապէս Հնչակեան Կուսակցութեան առջև պատասխանատուութեան ներքեւ են: Ազգին այդ բարձրագոյն պաշտօնատարները առանց մենէ ո' եւ է հրաւիր, ինքնաբերաբար մեզի դիմած և խնդրած էին սպասողական դիրք բռնել, մեր համբերութեան իբր փոխարինութիւն Հայաստանի վիճակին բարւոքումը խոստանալով: Իրենց ուզածէն աւելի ժամանակ տուինք իրենց. համարառութեան ժամը հնչեց:

Մեզի եղած այդ դիմումը համառոտաբար յիշեցնենք:

Կ. պոլսոյ կոտորածէն երկու ամիս ետքը, 1896 հոկտեմբերին, պատրիարքութեան նորընտիր վարչապետը Լոնտոն դրկեց իր որդին՝ Տատեան Տիրան պէյը, ընկերակցութեամբ Աճէմեան Լեֆէնտի: Պատուիրակութիւնը Հնչակեան կեդր. ուղեւորութիւնը երկարօրէն տեսակցեցաւ Վարչութեան հետ, պարզեց Տատեան փաշային ստանձնած պարտականութեանց ընդթիւր, և խնդրեց որ Հնչակեան Կուսակցութիւնը ժամանակ մը համբերելով, թողու որ Արթին փաշա Հայաստանի վիճակին բարւոքման միջոցները հանդարտօրէն կարգադրէ: Կեդրոնական վարչութիւնը պատասխանեց թէ՛ Ազգային Յեղափոխութիւնը պատճառ մը չունի խոչնդոտներ յարուցանել Տատեան փաշային առջև, եթէ վարչապետը պարտականութիւն կը ստանձնէ իր ազդեցութեամբ և քաղաքագիտութեամբ Հայաստանի վիճակը հետզհետէ բարւոքել տալ: Այս առթիւ սակայն դիտել տրուեցաւ թէ, սուլթանը ամէն անգամ որ քաղաքական հարկէ մը ստիպեալ ուզած է Հայ ազգը պահ մը խաղցնելով ժամանակ շահիլ, միշտ Տատեան փաշայի միջնորդութեամբ դիմած է: Խաղը եթէ անգամ մը եւս կրկնուի, փաշան Ազգային Յեղափոխութեան առջև ծանր պատասխանատուութեան ներքեւ կ'ընկնուի:

Փաշին մը ամիս յետոյ վերստին Լոնտոն երեցաւ Աճէմեան Լեֆէնտին. այս անգամ Օրմանեան պատրիարքին կողմէն բանքեր կուգար: Հնչակեան կեդրոնին երկարօրէն պարզեց պատրիարքին ծրագիրները, որոնց յաջողութեանը համար մենէ կը խնդրէր ատեն մը ևս համբերող մնալ և արդիւնքին սպասել:

Յեղափոխութեան համար շատ մեծ զոհողութիւն է սպասողական դիրք բռնելու յանձնառութիւնը. բայց Հնչակեան Կուսակցութիւնը այդ զոհողութեան յօժարակամ գտնուեցաւ: Հիմակ ուրեմն չորս տարուան համարը պահանջելու իրաւունքը ունինք:

Այդ համարը պահանջելու այնքան աւելի իրաւունք ունինք որ Պատրիարք եւ վարչապետ օրինազանց զբաղուելու եւ Սահմանադրութիւնը ոտնակոխ ըրած են, որով զործնականին մէջ այլ ևս իրենց վրայ իշխող համարառութեան յարմար մը չ'ուրիշեց: Ազգային վարչութեան իշխանութիւնը կը բղիւի ուղղակի ազգային կամքէն, որ կը յայտնուի Ազգային Ժողովին քուէով: Սահմանադրութիւնը երկու տարուան պաշտօնավարութեան շրջան մը որոշած է վարչութեանց. պայմանաժամ մին յիշման նոր վարչութեան մը ընտրութիւնը օրինական պարտականութիւն է: Երկու տարուան շրջանէ յետոյ ո' և է վարչութիւն երբ իր պաշտօնը կը շարունակէ, պարզապէս օրինազանց դատարան մըն է, որուն դէմ զինուելու իրաւունքը ունի ամէն հայ, անհատաբար կամ հաւաքական մարմնով: Գիտենք թէ Պատրիարք եւ վարչապետ կառաւրիկն որ սուլթանը չ'ընտրուեց իրենց հետ:

Դովին գումարումը: — Այսպէս պատասխանեցին 1894ին նաև Աշըղեան խորէն պատրիարք եւ Սիմոն պէյ՝ Դաքոստ: Երկուքն ալ զործնական պատասխանը ստացան Յեղափոխական գնտակէն, որ օրէնքին գնտակն էր. ու Ազգային Ժողովը գումարուեցաւ: Երբ Պատրիարքն ու վարչապետ օրէնքին իշխանութեանը դէմ ուժին իշխանութիւնը կը հանեն, իրենց դէմ ալ կը գտնեն Յեղափոխական ուժին իշխանութիւնը:

* *

Օրմանեան պատրիարքը իր պատճառաբանեալ հրաժարականին մէջ կը պարզէ այն պահանջումները որոնց զոհացում եթէ տրուի ինքն ալ սիրայօժար պիտի վերադառնան իր պաշտօնը: Ու երբ այդ պահանջումները ազգին աչքերուն առջև կը դրուին, ամէն հայ տիրութեամբ կը գոչէ «Օրմանեան ու Տատեան չորս տարուան մէջ սրբան պատկերներ են Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդիրը»:

Ինչ կուզէ Հայոց պատրիարքը որպէս զի ազգին գոհունակութեանը վրայ վստահ ըլլալ և կարենայ համարձակօրէն իր աթոռը վերադառնալ:

Օրմանեան պատրիարք երեք գանգատ ունի: Առաջինը այն է որ օսմանեան իշխանութիւնը ուղղակի կը միջամտէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, չյարգել ազգին իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները, եւ կուզէ Կիլիկիոյ Աթոռը անշատել Պատրիարքարանին իրաւասութիւնէն: Յետոյ՝ զինուորական յետաձուլ տուրքերու խնդիրը: Կոտորածներու թուականին Հայ Ժողովուրդը զինուորական տուրքէ գումար մը պարտական մնաց. ջարդուած հայերն իսկ պարտական կը բռնուին, ու առանց ստակի մը զեղչին մեծոքներէն ալ իրենց տուրքը կը պահանջուի: Իսկ երբորդ խնդիրն է՝ Հայոց քաղքէ քաղքէ երթեկեկութեան բացարձակ արգելքը:

Պատրիարքին կողմէն ներկայացուած գանգատներուն մէջ հատ մը միայն, զինուորական տուրքի խնդիրը, առնչութիւն ունի Հայաստանի բարեկարգութեանց գաղտնի հետ. իսկ կաթողիկոսական ընտրութեան եւ ուղեւորներու երթեկեկութեանց դժուարութիւնները տարբեր հանգամանքներով կը ներկայանան:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ազգին իրաւունքներուն եւ եկեղեցական օրէնքներուն համաձայն ընտրուի թէ ոչ, Հայաստանի վիճակը չի կրնար փոխուիլ, Հայաստան կը մնայ միշտ ահեղապէս տառապեալ: Ու երբ Եւրոպա մեր կրօնական իրաւունքները բռնաբարել կը հարցնենք թէ ո՞վ էր այն պատրիարքը որ ազգին այդ իրաւունքները սուլթանին դռնապան ըրաւ. ո՞վ էր այն պատրիարքը որ օրինաւորապէս ընտրուած եւ ազգէն սիրուած ու յարգուած կաթողիկոս մը աթոռազուրկ հոշակել տուաւ: Ու եթէ հիմակ ալ նման 1893ին անկախօրէն կատարուի Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը, ինչ պիտի ընէ Օրմանեան պատրիարքը եթէ քուէտուփէն իրաւունքները կամ Երեւանեան անունը ելլէ: Պատասխանը իր գերեզմանէն կուտայ Ալեքանդրէան: Եկեղեցական իրաւասութեանց խնդիրներուն մէջ Օրմանեան պատրիարքին անկեղծութեանը վրայ որոշ գաղափար մը կազմելու համար այս անցեալը յիշեցնելով հանդերձ բնաւ չենք մտաբերել թէ մեր ազգային առանձնաշնորհումներուն պաշտպանութեանը համար պատրիարք մը պէտք է անիոյթ գտնուի: Ո՛չ, մեր իրաւունքներէն նշանակեց մը իսկ չենք կրնար զոհել:

բայց ուր է Հայաստանի կեանքին, պատուին, ինչքին ապահովութեան պահանջումը: Ո՛ր է հարկաւոր, հաշարաւոր բազմատանջ բանտարկեալներու, աքսորեալներու, տարագրեալներու համար հոգածութեան պղտիկ նշան մը. ո՛ր են այն բոլոր պահանջումները որոնք աւելնքը մէկտեղ միաձուլ զանգուած մը կը կազմեն «Հայկական բարեկարգութեան խնդիր» անունով: Որմէն արտոնուեցաւ Օրմանեան պատրիարքը սուլթանին յայտարարելու, Եւրոպայի հռչակելու թէ Հայոց պատրիարքը յանուն իր ազգին կրնայ զոհ մնալ եթէ քանի մը հազար ոսկիի յետաձգած տուրք մը Հայոցմէ չգանձուի, կաթողիկոսական բնտրութիւն մը արտաքին ձեւերու ներքեւ մատուցաւ պաղեմի սուլթանութեան համեմատ կատարուի, ու «երաշխատեալ» Հայոց երթեկուծութիւնները դիւրանան: Ա՛յսքան, Ա՛սոնց համար էր ուրեմն որ Հայ ազգը երեսուն տարի է բողոք կը բանայ, արեւն կը թափէ ու Եւրոպայի առջեւ հայկական խնդիր մը ստեղծած է:

Պատրիարքը իր բռնապետեալ հրաժարագրին մէջ թուած գանգատներովը թէ՛ ինքզինքը գատապարտած է և թէ Տատեան փաշան Ազգը ակնհեր կը տեսնէ թէ այս երկու «խմստուն քաղաքագէտները» որոնք սուլթանին բացարձակ վստահութիւնն ալ գրաւած ըլլալու սնտիւռութեամբն ալ կը պարծենային, անկարող գանուած են մինչև իսկ ջնջել տալ քանի մը ոսկիի անիրաւ պարտք մը. ջնջուծ որ «կայսերական շնորհ» ալ պիտի հռչակուէր: Իսկ այս չորս տարուան մէջ սարսափը լայնարձակ թեւարկեց հայ աշխարհին վրայ: Անգաղբում յարատեւութեամբ շարունակուեցաւ կոտորածներու դրութիւնը, երբեմն համախուռն ջարդերով՝ ինչպէս Եւգոկիա, Ալաշկերտ, Խաստուր, ու միշտ, ու ամէն օր քնշատ անջատ սպանութիւններով, հանդիպած տեղը, հանդիպած հայուն յօշոտումով: Աւերումն ու թալանը ալ եւս ո՛չ չափ ունեցան ո՛չ սահման. բանտերը հետզհետէ լեցուեցան հայերով: Բաւական չհամարուեցաւ նախկին չարագոյն պաշտօնեաներուն ներկայութիւնը Հայաստան, և ահա Պոլսէն հրահանգեալ թալըթիներ սփռուեցան մեր երկիրը ժողովրդին արիւնը ծծելու: Ահա չորս տարուան հաշուեկշիռը:

Հայութիւնը համբերեց, յուսալով որ Տատեան փաշա իր տաղանդովը, վայելած համբաւովը եւ ազդեցիկ հեղինակութեամբը ձեռնհաս պիտի գտնուի Հայաստանի վիճակին բարոյքմանը ճամբայ մը հարթելու: Բայց պատրիարք ու վարչապետ ձեռք ձեռքի տուած հայ ազգը խաբուեալ, խաբեւելու անարգ գործիքը եղան:

Հայ ազգին ալ եւս ներքին չէլուստովը մնալիք Պատրիարքարանին վրայ. մարանչումի ժամը հասած պէտք էր համարիլ այն պահուն ուր նոյն իսկ Թիւրքիոյ իսլամութիւնն ալ իր խալիֆա սուլթանին դէմ կը մոնչէ: Ներքին չէր մեզի Պոլսոյ նման քաղաքական կեդրոնավայր մը Հայոց ազգին բարձրագոյն ներկայացուցիչ թողուլ երկու պաշտօնատարներ, որոնք չորս տարի է Հայկական դատը պիտեանցնելու ջանադիր եղան: Ու անոր Մահապարկ պիտի զրկէին աշխարհի, եթէ չը ստանային իրենց պաշտօնին մահազգը:

Յուսանք թէ իրենց պաշտօնագրիւթիւնը լուսթեամբ ընդունելու չափ զոհեկեցող կը գտնուին Օրմանեան պատրիարք եւ Տատեան փաշա:

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆ ԶԳԱՅՈՒՍԸ

Մարտի վերջին թիւը խմբագրուած պահուն ստացած էինք Պ. Խակեմէրի և Պ. Յակոբեանի կողմէն մեզի ուղղուած մարտ 10 թուակիր հրաւիրագիրը որ Պատույ Ատեանի մը կազմութիւնը կ'առաջարկէր, փութացնէր անմիջապէս զայն հրատարակել, Հնչակեան կեդրոնական վարչութեան որոշումը մեր այս թիւին մէջ ծանուցանեալ:

Լուսթեալահումով: Պաշտօնական Յայտարարութիւնը որ այսօր մեր առաջին սիւնակին զուտ կ'երևի, ինքնին կը յայտնէ այն ընդունելութիւնը զորը բաժնէր Պատուարման երկու անձնաւորութեանց առաջարկին: Մեր այս գործնական պատասխանը ալ եւս մեր կողմէն այդ հրաւիրագրին վրայ ո՛ր եւ խորհրդածութեան պէտք չթողուր: Որքան որ ալ յեղափոխական շատ տխուր միջոցէ պի մը հանգեալ գտնուիք, բայց եւ այնպէս ազատասէր ամէն հայ միտք կը սրտապնդի այս առթիւ, տեսնելով թէ արդարասիրութեան սրբազան զգացումը որպիսի խորին արմատներ ձգած է հայ ժողովրդին սրտին խորը:

Ու մեզի ներքին ալ չէր մտքէ անցնել թէ ազատութեան համար կոռուղ ժողովուրդ մը կրնայ Արդարութեան գաղափարին թշնամի հանդիսանալ: Ասանց Արդարութեան չիկայ Ազատութիւն: Ժողովուրդ մը որ Արդարութիւնը չպաշտէր ստրկութեան գատապարտեալ է: Հայ ազգին սրտէն ձայն մը իրեն կը գոչէ թէ ինքը իրաւունք չունի թրքական բռնապետութեան դէմ բողոք բանալու եթէ ինքն իր հանրային կեանքին մէջ Արդարութեան ախոյեանը չհանդիսանայ: Ուրեմն մեծ գոհունակութեամբ է որ մեր «Ժողովրդին Չայնը» բաժնին մէջ այսօր կը հրատարակենք ազգային զգացման եւ գաղափարներու արտայայտութիւնները:

Այս առթիւ ուրախութեամբ կ'արձանագրենք նաեւ թէ արտասահմանի մասնակի մէկ մասը անկեղծօրէն ազատասիրութեան զգացումներու ապացոյցը կուտայ ախոյեան կանգնելով Արդարութեան պահանջումին: Վառնայի Իրաւունքը, Ամերիկայի Չայն Հայրենեացը թէ խմբագրականներով, թէ աշխատակիցներու յօդուածներով, թէ թղթակցութեամբ կը պաշտպանեն Պատույ Ատեանի մը կազմութեան գաղափարը: Այսմէկտա տարի մը առաջ ինքն ալ միեւնոյն գաղափարը պաշտպանած ըլլալուն կըրնանք զայն ալ իր միւս պաշտօնակիցներուն ձայնակից համարիլ, երբ տպագրական պատճառներով թերթին սուսուրական արձակուրդի ժամանակը կանխած է այս տարի: Անանկտ փետրուար-մարտի թիւին մէջ իր խմբագրականին զրջովը բազմակողմանի շատ լուրջ ուսումնասիրութեամբ մը Պատույ Ատեանի մը կազմութիւնը կ'առաջարկէ:

Հաճոյքով ուրեմն արձանագրելով այս արդարաւոր զգացմանց եւ ազնուախոհ մտածութեանց արտայայտութիւնները կը սպասենք մեր հրաւերին ընդունելութեանը:

ԿԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Երբ ձիշդ եւ հրապարակ հանաճքոյդ արքայաւորութիւնները, — դառն է, ողբալի: Իսկ եթէ դրանց մեծ մասը հեռաւոր է, չարախօսութիւն, զրպարտութիւն, ստախոսութիւն է, — աշեղի դառն, աշեղի ողբալի դրութիւն... Ինչու ալ յետեւը իր հիւս եւ գոյաւորել, կ'աւայտ ինչ տարօրինակ զարթոնքիւն է՝ զրպարտել, չարախօսել, յետ փետրեղ անպատճառ եւ գտնել միեւնոյն իսկ աշեղեղ, որտեղ չկայ: Այս ինչ հաւաքական հիշատակութիւն է, որով վարակուած է մընոյնութիւնը:

(Դրոշակ 98 թիւ 1)

Վեց տարուան համբերող լուսթեան յետոյ շատ ուրախ եմ տեսնելով հայ ազգին արդարասիրութեան զգացման պայթումը: Չեմ ըսեր թէ վեց տարուան մէջ իբր զոհ մը ապրեցայ: Կեղծ մարտիրոսութեան մը լուսաշող պսակովը ճակատս պնդագործելու տենչացող չեմ: Այս վեց տարուան մէջ ունեցայ այն բոլոր գոհունակութիւն:

ները զոր հանրային գործօն կեանքի մէջ նետուած հրապարակագիր մը կրնայ վայելել: Յեղափոխական մեծ մարմին մը մինչեւ այսօր միշտ իր կատարեալ վստահութեամբը պատուեց զիս. հայ ազգը ջերմագին ընդունելութիւն ըրաւ այն բոլոր թերթերուն որոնց մէջ աշխատակցութիւնս կը տեսնէր: Գրականութիւնը ինծի տուաւ սերտ մտերմութիւն. եւ հայ ժողովրդին ամէն գաղափարներէն ջերմ բարեկամներ, աշակիցներ, դարաւիզներ հեռուէն թէ մօտէն իրենց սրտերը մօտեցուցին իմ սրտիս: Եւ բարեազգութիւնն ունեցայ յետերմութեամբ, թշնամիներու խումբեր ալ դէմ տեսնել: Անոնց շատ բան պարտական եմ: Մարտնչող հրապարակագրութեան եւ կոռուղ հանրային կեանքի մէջ թշնամութիւնն է որ մեզի արթուն կը պահէ, կը ջլապնդէ:

Հիմակ որ Պատույ Ատեանի մը կազմութիւնը ազգային պահանջումն է, չեմ կարող յայտարարել թէ Արդարութեան ժամը ինծի համար պիտի հնչէ վերջապէս: Ո՛չ, վեց տարուան մէջ լըուած զոհ մը չեմ եղած որպէս զի հիմակ դատաւիճիլի մը վերաքննութեան բեկանակին ակնկալութեամբը հրճուիմ:

Երբ հայ ժողովուրդը Պատույ Ատեանի մը գաղափարին կը փարի, կ'ուրախանաւ ո՛չ թէ իմ անձիս տեսակէն, ալ այն համոզումով որ հանրային կեանքի բարոյական մթնոլորտը մաքրելու ժամը կը զարնէ: Սակայն պէտք է յիշեցնել թէ Պատույ Ատեանի մը կազմութիւնը պահանջելու նախաձեռնութիւնը ունեցած եմ երկու անգամ. առաջինը՝ 1895 օգոստոսին, Պոլսի Մեքլոն կիւրծեանը իբր կեղծարար ամբաստանելով: Փախուտ տուաւ: Երկրորդ անգամ 1897 յունիս 23ին, Դաշակցականներու հետ միութեան խնդրին առթիւ: Պահանջումս դարձեալ անպատասխան մնաց:

Հիմակ նախ քան Ատեանին կազմութիւնը պարտականութիւն ունիմ բացարձակ եւ վճռական յայտարարութիւններ ընելու:

Դաշակցական կուսակցութեան պաշտօնաթերթին իմ անձիս նկատմամբ պարունակութիւնը երկու մասի կը բաժնեմ: Առաջինը կը պարունակէ կարգ մը «զրոյցներ». անոնք ամէնքն ալ առանց նշանախնդի մը բացատրութեան զրպարտութիւն, ստույթիւն, խեղաթիւրում են: Բայց զորպարտութիւնները տարածողներէն զոհն ունեց— եւ կը փափաքէի որ շատերուն համար ըլլար— չեմ ուղեր կանխամտածեալ շարութիւն վերագրել: Դիտենք թէ ամէն աւտոն և ամէն երկրի մէջ զրպարտութիւնները ի՞նչպէս կը մարմնանան: Շատ անգամ կան մարդեր որոնք ամենայն բարեմտութեամբ տարածիչներ կը հանդիսանան լուրերու որոնց անհիմն ըլլալը եթէ գիտնային նախ իրենց պիտի ստակային: Բայց երբ թերթ մը յեղափոխի անուն կրող հաւաքական մարմին մը կը ներկայացնէ, պարտաւոր է ազգին առջեւ իր պատասխանատուութեան որքանութիւնը ըմբռնել, եւ ամէն մէկ ամբաստանութիւն խղճմտօրէն քնննել յետոյ՝ հրապարակել միայն զանոնք որ անվիճելի փաստերու վրայ հաստատուած են:

Երկրորդ մասն է՝ Դրոշակի մէջ իմ անունովս եւ ըստօրագրութեամբս հրատարակուած հարցաքննութիւններու և խոստովանութիւններու թուղթ մը: Յայտարարութիւնս պարզ ու կտրուկ է,

ԱՅՅ ՀՐԱՏԱՐԱՐՈՒՄԸ ԹՈՒՂԹԸ ԱՌԱՋԻՆ ՏՈՂԵՆ ՄԻՆՁԵՒ ՎԵՐԱՋԻՆԸ ԱՄԲՈՂՋԱՊԵՍ ԿԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Է:

* *

Եթէ ո՛ր եւ անհատի նկատմամբ տարածուած զրպարտութիւնները ի հարկին կարելի է սխալումի կամ միամտութեան վերագրել, կեղծարարութեան ոճիւրը մեղմացուցիչ ո՛ր է պարագայի օժանդակութիւնը չկրնար յուսալ: Ընդհանրացած զրպարտութիւն մը յայտնի չէ թէ ուսկից եկած է, ի՞նչպէս. բոլոր ողորմելիներու, չարերու ընդհանուր սեփականութիւնն է. «Ի՞նչ գիտնամ, կ'ըսեն» ըսին մէջ կը թռչտի. բայց կեղծ թուղթ մը օգէն չ'իյնար, դրական գործողութեանց ծնունդ է: Պէտք է որ որոշ անձեր կանխապէս գաւազութեան մը գաղափարը յղանան:

ու յետոյ՝ զբաւեցանի մը առջեւ նստած, թուղթ եւ զրիչ ձեռքերնին, շատ շրջակայաց զգուշաւորութեամբ եւ խօհեմութեամբ իրենց ոճիւրը ուշադիր մտքով գործեն։ Ուստի եւ կեղծարարութիւնը ո՛ր եւ է ներումի անարժան է։

Պոլիս 1893ի օգոստոսին երբ Միլքոն Կիրճեան այդ կեղծարարութիւնը սկսաւ տարածել, ո՛չ ես, ո՛չ ուրիշ ո՛ր եւ է անձ որպէս մը մտաբերեցինք Դաշնակցական Կուսակցութեան, կա՛մ անոր Մասնաճիւղին, կա՛մ անգամներէն մէկուն վերագրել այդ ստորին արարքը։ Կեղծարարը ամբաստանեցի իբր պարզ անհատ մը որուն չարագործութիւնը ո՛ր եւ է յարաբերութիւն չէր կրնար ունենալ Դաշնակցական Կուսակցութեան հետ։ Կեղծարարը ուսուցիչ-հրապարակագիր Միլքոն Կիրճեան — Հրանդին էր, եւ ոչ թէ Դաշնակցական — յեղափոխական Կիրճեանը։ Սակայն 1893 սեպտեմբեր 13ի Դրօշակը անուղղակի յայտարարութեամբ մը Դաշնակցական Կուսակցութեան էր։ Պոլսոյ Մասնաճիւղը այդ կեղծարարութեան մեղսակից յայտարարած եղաւ, երբ իմացուց թէ Հնչակեան Կուսակցութեան անդամներուն անունով հարցաքննութեանց կեղծ թուղթեր պատրաստուած են Պոլիս, այդ միևնոյն Մասնաճիւղին միջոցաւ։ Իսկ հիմակ երբ Դաշնակցական Կուսակցութիւնը իր ընդհանուր ժողովքովը կ'իրացնէ այդ կեղծարարութիւնը, եւ կեղծ թուղթ մը իր պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակել կուտայ, կեղծարարութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը ինքն ստանձնած կ'ըլլայ։

Իսկ թէ Դաշնակցական Կուսակցութիւնը ինչո՞ւ այդպիսի չարագործութեան մը պէտքը տեսած է, պատասխանը թո՛ղ տայ իր պաշտօնաթերթը որ զարմացմամբ կը հարցնէր. «Այս թիւն տարօրինակ զարմութիւն է՝ զըր-«պարտել, ցեխ փնտռել անպատճառ եւ գտնել մինչեւ իսկ «այնտեղ, որտեղ չկայ։ Այս թիւն հասարակական հիւան-«գութիւն է որով վարակուած է մթնոլորտը։»

* *

Մեր ազգին մէջ միմեանց հակառակող Կուսակցութիւնները, իրարու թշնամի անհատները շատ անգամ անհիմն ամբաստանութիւններով, անտեղի զրպարտութիւններով զիրար ջախջախելու հետեւած են. բայց ես չեմ յիշեր, եւ կարծեմ ոչ ոք ալ կը յիշէ, որ մինչեւ հիմակ Կուսակցութիւն մը, անհատ մը թէ՛ Ռուսիա ըլլայ թէ՛ Թիւրքիա հանրային կեանքի պատերազմի մէջ կեղծարարութիւնը ներքին զէնք համարած ըլլար։ Երբեք ո՛ր եւ է անձի ստորագրութեամբ կեղծ թուղթ մը հրապարակ չէր ելած մինչեւ հիմա։ Այդօրինակ զէնքի մը գործածութեան տիպեր նախաձեռնութիւնը Դաշնակցական Կուսակցութիւնը կունենայ։ Ամէն հայ անհատի ապահովութիւնը եւ հանրային բարոյականն ու շահը կը պահանջեն որ ազգու միջոցներ ձեռք առնուին որպէս զի կեղծարարութեան զրուծիւնը մեր բարեբերուն մէջ չզետեղուի։

Կեղծարարներուն գէ՛մ ատելութիւն չունիմ։ Ստորագրութեան կան որոնց խոնարհելու զիջանդները եւ ոչ իսկ արհամարհանքի արժանի են։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ Դաշնակցական Կուսակցութեան հետ մեր յարաբերութեանց բնոյթը, պէտք է ընդունել թէ տրամադրութեամբ մըն է տեսնել յեղափոխական մարմին մը որ յեղափոխական բարոյականի ախոյեան կանգնելու եւ զօրավիգ բարձրանալու չափ բաշտութիւն չզգաց ինքն իր մէջը, ու մեծ սըլխալ մը գործեց իրաջանելով անհատական ոճրագործութիւն մը, զայն պարտկելու նպատակաւ։

Կը փափաքէի որ սխալ մը ինքնաբերաբար ճանչնալու եւ հետեւանքները ինքնաբերաբար վարժանելու պարտականութիւնը ո՛չ միայն ազնուութիւն ալ եւ իմաստութիւն համարէին։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԶԱՅՆ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ

Պ Ա Հ Ա Ն Զ Ո Ւ Մ

Պ Ա Տ Ո Ւ Ո Յ Ա Տ Ե Ա Ն Ի

Մանչեսթըր (Ամերիկա) 23 ապրիլ 1900

ԿԵՆՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՀՆԶ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ազնիւ հայրենակիցներ.

Անտարակոյս գորադրութիւն մ'է մեր ազգին համար յեղափոխական կուսակցութիւններու անմիտութիւնը, իրաւում գէ՛մ եղած կոխը, զիրար անուանարկելն ու մէկմէկ թշնամանելը, մանաւանդ ներկայ ճակատագրական վայրկեաններուն մէջ, ուր յեղափոխականներէն զատ ուրիշ պաշտպան մը չունի։ Ուղղութիւն մը զոր բողոքովին լըքումի ու յուսահատութեան կը դատապարտէ ժողովուրդը։

Վերջերս Դաշնակցական կուսակցութիւնը հրատարակութիւնով մը կ'ամբաստանէ Հնչ. Կուսակցութեան Կեղծ. Վարչութեան անգամ Պ. Արփիար Արփիարեանը, ամենաճանր եւ հպեղելի յանցանքներ վերագրելով աւստր. Յիշեալ հրատարակութիւնը նորանոր հրատարակուած թիւներու առիթ տալու բնոյթն ունի, եւ տարիներէ ի վեր սկսուած այս վէճը՝ պիտի շարունակուի առանց արժատական լուծումի մը։ Իւրաքանչիւրը իր կողմը պնդելով, ժողովուրդը դարձեալ մոլթիւն մէջ պիտի մնայ, եւ պիտի չի կրնայ ստուգապէս գիտնալ արդարն ու մեղաւորը։

Այս կարգի ամբաստանութիւններ անկարելի է որ անբարոյացուցիչ ազդեցութիւն չունենան ժողովրդին վրայ։ Երբ որ եւ է Յնգ. մարմին, ազգային գործիչ կամ յեղափոխութեան վարիչ մատնութեան, դաւաճանութեան եւ զողութեան յանցանքներով կ'ամբաստանուի, ժողովուրդը կը վճատի բնականաբար. եւ յարգանքի, վստահութեան զգացումը իսպառ կը ջնջուի անոր բարեբերէն։

Այս կացութեան հանդէպ բնական էր որ ժողովուրդը անտարբեր չմնար. եւ այնպէս ալ եղաւ։ Առաջին բողոքողները եղան Տեաք Իսկէնտէր եւ Յակոբեան. երկու հայրենասէր ազգայինները, որոնք ազգին օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանելու տենջանքով, հրապարակ կուգան եւ կը պահանջեն երկու կուսակցութիւններէն որ պատուոյ ատեն մը կազմելով վերջ տան այս վէճին։

Անշուշտ մենք ալ անտարբեր չէինք կրնար մնալ այս խնդրին նկատմամբ։ Ապրիլ 13ին ժողով մը գումարելով նկատի առնուեցաւ այս խնդիրը, եւ մէկ ու կէս ժամ վիճաբանելէ յետոյ, ժողովը որոշեց եւ պաշտօն առաւ մեզի, պահանջելու երկու կուսակցութիւններէն, որպէս զի համաձայնելով պատուոյ ատեն մը կազմեն, որուն պաշտօնն ըլլայ ընդել եղած ամբաստանութիւնները, եւ միանգամայն ընդ վերջ միշտ վերջ տալ եւ փակել այս խնդիրը։

Արդ՝ նկատելով որ Պ. Արփիար Արփիարեանի մասին եղած ամբաստանութիւններուն որքան ստոյգ ըլլալը անյայտ է հասարակութեան, եւ այդպիսի ամբաստանութիւններ վճատեցուցիչ եւ անբարոյացուցիչ են յաւելու. ու նաեւ յամառ պայքար մը պիտի յարուցանեն երկու կուսակցութիւններուն միջեւ, որով՝ կուսակցական շրջանակէն դուրս ընդհանուր ազգին շահերը պիտի վտանգուին, կը պահանջենք յանուն ազգային գերագոյն շահերուն, որ երկու կուսակցութիւնները համաձայնելով չէզօք, ուղղադատ, ներամիտ եւ օրէնսդէմ անձերէ պատուոյ ատեն մը կազմեն, որը ընեն ամբաստանութիւնները եւ լսէ Պ. Արփիարը. ու վերջնականապէս լուծէ այս խնդիրը, եւ որուն վճիռը պարտաւորիչ ըլլայ երկու կուսակցութիւններուն։

Հաճեցէ՛ք, ազնիւ հայրենակիցներ, մեր սոյն պաշտօնագիրը հրատարակել կուսակցութեանդ պաշտօնական թերթին մէջ, եւ ընդունեցէ՛ք մեր յարգանաց հաւատարեք։

Մանչեսթրի Ժողովրդային Մասնախմբին Կողմէ

Ատենագիր

Ատենագետ

Մ. Յ. Արոյեան

Խ. Մ. Յովհաննիսեան

Հասցէ

Բօնբօրտ օթրիկթ

Մանչեսթըր Ն. Հ. (Ամերիկա)

Յ. Գ. Սոյն պաշտօնագիրը երկու օրինակ գրուած է. մին զրկուած է Հնչ. Կուսակցութեան Կեղծ. Վարչութեան. եւ միւս Դրօշակի խմբագրութեան միջոցաւ Դաշնակցութեան կամքը ներկայացնող մարմինն։

* *

Պրիճուլթըր Մասս 23 ապրիլ 1900

Մարտի 23րդ թուոյն մէջ Յ. Իսկէնտէր եւ Կ. Յակոբեան ստորագրութեամբ գրուած հրաւերը կարգաւոր իրաւացի եւ միանգամայն ընդհ. Ազգութեան շտապագրութեան. արդէն բացորոշ է երբ երկու կուսակցութիւնք ետականութեամբ զիրար հարուածեն, ամբողջ ազգը կը տուժէ. մենք Պրիճուլթըրի հայերս այս մասին խորհելով յանձնախումբ մը կազմեցինք որուն գործը պիտի ըլլայ պնդել. Յ. Իսկէնտէր եւ Կ. Յակոբեանի հրաւերին, արձագանգ տալ, եւ այս առթիւ ապագային լինելիք ծախսի համար մասնաւոր գումար մը եւս հանգանակեցինք որ ընտրուելիք դատաւորներու երթեկեւորութեան եւ այլ ծախսերու համար անհրաժեշտ է։

Արդ ներկայիս կ'ուզանք հրապարակաւ խնդրել մեր յարգող ազգայիններէ որք Ազգ. պատուոյ նախաձեռնը, զիբ են, փութան ժամ աւաջ կազմել տալու պատուոյ ատեն մը որ բաղկանայ քանի մը անձինքներէ որք լինին բարոյական եւ մտաւոր կարողութեան տէր, եւ ոչ մի կուսակցութեան չի պատկանին, այս ատենի առջեւ դատուի Պ. Արփիար Արփիարեան եւ եթէ վաւերացուի իր անձին գէ՛մ եղած ամբաստանութիւնները օրինական կերպով պէտք է պատիժը կրէ եւ արտաքսուի Հնչակեան Կուսակցութեանէն, եւ այն ատեն Դաշնակցական եւ Հնչակեան մէկ հողի մէկ սիրտ ըլլալով համերաշխ գործեն. իսկ եթէ չի վաւերացուի եւ Պ. Արփիարի անմեղութիւնը հաստատուի, կրկին միանալու եւ համերաշխ գործելու են. որն է միակ մեր փափաքը. կը յուսանք թէ մեր օրինակին հետեւողներ շատ պիտի լինին որոց ջանիւք այս խնդիր իսպառ վերջ մը պիտի գտնայ։

Ի Դիմաց Յանձնախմբի

Ատենագ. Ղ. Վ. Շահպազեան

Ատենագ. Յ. Վ. Սիրանուսեան

144 Բ. Օ. Պօքս.

Պրիճուլթըր, Մասս

Յ. Գ. Մէկ օրինակ ալ այս թուօք Դրօշակի պատ. խմբագրութեան խրկած ենք։

* *

Ֆիշպըրկ 26 ապրիլ 1900

Քանի ցաւալի է զիտել որ տարիներէ ի վեր Միութիւն ազգազակող շատ մը անկեղծ սրտեր պապակուած մնացին. եւ այսօր մոլեգնազին այդ համերաշխութեան ցանկալի երազանքով որը միակ միջոցն է մեր նպատակին իրագործման. ու շատ սուղ գասերէ յետոյ իսկ կը տեսնենք որ զեռ մեր ներկայ Յնգ. կազմակերպութիւնները փոխանակ իրենք իսկ իրենց ձեռքով զիրացնելու միտքեան խոչընդոտները. եւ զարթեցնելու շուարած ժողովուրդն իր կրած տառապանքներու վրէժով, որուն այսօր ակնապիշ աչքերը տնկած կը զիտէ մի յոյժի բրդուճ նշմարելու գոնէ իր արիւնովը փորձառու յեղափոխականներէն։

Բայց այսօր ընդհակառակը ժողովրդի եւ յեղափոխականաց մէջ անջրպետը մեծ է. քանի որ նա կը տեսնէ իրարու դէմ այնչափ անսպասելի ամբաստանութիւնները որոնք գրեթէ բոլորն ալ անձնական կրքոտ հաշիւներ մաքրելու կը ծառայեն. ալ ինչպէս կրնանք զարմանալ որ նա արհամարանքով կը նայի իր Յեղ. կազմակերպութեանց եւ միշտ սա խօսքը կրկնելով. նախ Հնչակեանք եւ Պրօչակեանք մեզ իրենց կոչ ընելէ առաջ պարտին իրենց մէջ չեն մաքրել թէ կուսակցական եւ թէ անձնական վէճեր, եւ այն ատեն մենք պատրաստ ենք ամէն զոհողութեամբ մեր նպատակի իրագործման հետեւիլ:

Վերջերս մենք ստացանք Դրօշակի Յաւելուածն եւ Մարտի 23 Թիւի մէջ այլ մասին ուղղուած յայտարարութիւնը, մենք այնպէս կը կարծենք որ իրարու դէմ ուղղուած գրութիւններով վերջը չպիտի գայ այլ ամբաստանութեանց. զի տարիներէ ի վեր եւ ոչ մի փաստով յայտնի չեղաւ թէ ուղբեր են մեր մէջ մատնիչները նաեւ գաւաճանները որք կը վարեն Յեղափոխական կազմակերպութիւնը:

Ժողովուրդին շօշափելի փաստի ապացոյցներով միայն կարելի պիտի ըլլայ ճանչցնել իր կեղծաւոր կամ անկեղծ գործիչը. երկուստեք զրուած գրութիւնք ինչպէս հիմակ նոյնպէս ասկից վերջն ալ պիտի ունենայ իր կուսակիցներն, իւրաքանչիւր իր քէֆին ուզած ուղղութեամբը դատելու:

Այս նկատի ունենալով Ֆիւլքերի Հայ գաղութն կը պահանջէ Պատուոյ Ատենանի մը անհրաժեշտ գումարումը չէզոք անձնաւորութեան, ամբաստանողի եւ ամբաստանեալի փաստերը հոն լսել եւ ճշգիւ անմեղն ու մեղաւորը անշուշտ վստահելով որ շատ անկեղծ սրտեր փափաքող են մի Պատուոյ Ատենանի գումարման, ուստի եւ մենք պատրաստ ենք մեզ ինկած ծախքի բաժինը ալ վճարել: Իսկ հակառակ պարագային եթէ Պատուոյ Ատենանը մերժուի ու եւ մէկ կուսակցութեան կողմանէ, այն ժամանակ մենք Պատուոյ Ատենանը չընդունողը յանցաւոր պիտի նկատենք:

Ի ԴԻՄԱՑ ՖԻԶՊԸՐԿԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Յ. Գ. Սոյն նամակը գրուած է Ֆիւլքերի Հնչակեան եւ Դաշնակցական Մասնաճիւղերու, չէզոք ընդհանուր Հայ գաղութին կողմէն, եւ երկու օրինակ ղրկուած է Մարտի եւ Դրօշակի պատուարժան խմբագրութեանց ի հրատարակութիւն:

ՄԻՒԼՎՈՐՈ (Ամերիկա) 27 ապրիլ 1900

Յարգելի Հայրենակիցք

Տեղւոյս փոքրիկ Հայ գաղութը մի ընդհանուր ժողովի մէջ որոշեց զիմիւ ձեզ, ինչպէս որ համից արդարութեան սիրոյ անհատական իրաւունքի եւ ազգային Դատի օգտին համար, ընդունի ՊՊ. Յակոբեանի եւ Իսկէնտէրի առաջարկը եւ փութով Պատուոյ Ատենան մը կազմելու ձեռնարկել:

Ի Դիմաց Միւլվորոյի Հայ Գաղութի Յանձնախումբ

Ատենադպիր Ատենապետ
Սմբատ Ա. Զատիկեան

Հասցէ
24 Աւել Սթրիթ
Միւլվորո Մասս (Ամերիկա)

Յ. Գ. Մի օրինակ Դրօշակի խմբագրութեան ղրկուած:

Պրաքթիկ Մասս (Ամերիկա) 29 ապրիլ 1900

Տեսնելով եւ նկատելով որ հետզհետէ յոռի եւ զայրազին աստիճանի մը կը հասնի Երկու կուսակցութեանց միջեւ տիրած կարգ մը կնճռոտ խնդիրները, եւ որք ըստինքեան Հայ ազգին հանրային կեանքի շրջանակներէ մէջ եւս թոյնի մը պէս տարածուելով յաւէտ վարակումով մը չքանալն անխուսափելի լինել կը գուշակուի, եւ ուստի 29 ապրիլ մի ընդհանուր ժողովոյ մէջ հաւանութիւն տրուեցաւ Պ. Յ. Իսկէնտէրի եւ Պ. Կարապետ Յակոբեանի առաջարկութեանց մասին. եւ սրովհետեւ Հայերս պատիւի նախաձեռնողութիւնը միշտ մեր մէջ վառ պահողներէն զանուած եմք, եւ մենք որ ոչ այս կուսակցութեան եւ ոչ այն կուսակցութեան պատկանողներէն եմք, եւ միայն նախաձեռնողի Պաշտոյ պատեանի մը կազմուիլը, որով տեսնել ճշմարտութիւնը՝ իւր յաղթական ձեւին մէջ, վստահ լինելով թէ մեր այս Պրաքթիկ Հայ գաղութին անկողնիւ կայ հաւանութիւնը՝ Մարտի պատուարժան խմբագրութիւնը պիտի ընդունէ իւր թերթերի միոյն մէջ, Ընդունեցէք մեր յարգանաց հաւաստիքը:

Ի Դիմաց Պրաքթիկի Հայ Գաղութականութեան

Ատենապետ Ատենադպիր
Գ. Տ. Կարապետեան Գ. Կ. Թադեոսեան

911 Ն. Մէյն Սթրիթ
Պրաքթիկ Մասս (Ամերիկա)

Յ. Գ. Սոյն նամակը երկու օրինակ գրուած ըլլալով մին ղրկուած է Մարտի, իսկ միւսը Դրօշակի պատուարժան խմբագրութեան ի հրատարակութիւն:

«ՀԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՆ» կը գրէ.

«Ամերիկայի հայութեան մէջ մեծ շարժում մը սկսած է Տեղեւոր Յակոբեանի եւ Իսկէնտէրի Մարտի թերթին ղրկած նամակին վրայ, որով Պ. Արիփարեանի մասին եւ զած ամբաստանութիւնները քննելու համար պատուոյ ատենան մը կը պահանջեն: Նոյն ոգով ամէն կողմերէ բաղմամբ նամակներ կուղան մեզի, զորս կը ցաւինք որ չենք կրնար հրատարակել տեղի անձկութեան պատճառաւ: Յարգ սոյն նպատակաւ հրապարակային ժողովներ կազմուած են. Նիւ Պրիթմի, Պրիթմութի, Ֆիւլքերի, Պրայթմի եւ Պոթթմի մէջ. եւ կը շարունակուին կատարուիլ:

* *

ԻՐԱՆԻԱՆԻԹԻ մէջ «Հնչակեան ընկեր մը» ոտորադրութեամբ հրատարակուած յօդուածէ մը կը քաղենք հետեւեալը.

«Կառավարութիւններն ալ ունին իրենց ուրոյն ատենաները յանցաւոր պաշտօնեաները դատելու համար: Ո՛չ մէկ կառավարութիւն կարող է լոկ անձնական համուզումով իր մէկ պաշտօնեան պատմել: Թէ՛ քաղաքական թէ՛ ղրկուողական իշխանութիւնները ունին իրենց զանազան աստիճանի ատենաները, ամբաստանուած անձին միջոց կը տրուի ինքզինքը պաշտպանելու աստիճանով իրարմէ բարձր զանազան ատենաներու առջեւ: Ընդունուած է որ, մարդկային տկարութեամբ, կիրքը եւ ատելութիւնը կրնան շատ անգամ արդարութեան զոհն ալ ներս մտնել եւ զանի մօտեցնել, այս պատճառաւ ահա հաստատուած են մէկէ աւելի ատենաներ, որպէս զի եթէ մէկը սխալի կամ մօլորի, ուրիշներ անոր թերին ուղղեն ու անիւրազ զրկանք մը չըլլայ ամբաստանուածին:

Յեղափոխական կազմակերպութիւններն ալ տեսակ մը կառավարութիւններ են: Անոնք ալ ունին իրենց զանազան աստիճանի ատենաները: Երբ իրենց մէկ ընկե-

րը յանցանքով մը կ'ամբաստանուի՝ կը դատեն զանիկա եւ դատաւարութեան ատեն կը պահանջեն ամբաստանիչն յայտնի ապացոյցներ: Մեր կազմակերպութեան մասին խօսելով, ամբաստանեալ մը երբ իր պատկանած մասնաճիւղին վճիռէն դժգոհ է՝ կարող է զիմիւ իր շրջանակին նահանգային վարչութեան. եթէ դարձեալ դժգոհ է՝ Կեդր. վարչութեան եւ ամենէն վերջին պարագային՝ պատգ. ընդհ. ժողովին որ ամբողջ կուսակցութեան գերագոյն մարմինն է եւ որու վճիռը վերջնական է: Չէզոք ժողովուրդը կամ տարբեր կուսակցութիւն մը իրաւունք չունի Հնչակեան Պատգ. Ընդհ. վճիռին միջամտելու. ճիշդ ինչպէս որ երբ ֆրանսական կառավարութիւնը Տրէֆիտ մը կը դատէ, Անգլիա կամ Գերմանիա չեն կրնար միջամտել. ան ատեն փոխանակ արդարութեան՝ տեսակ մը անիշխանութիւն պիտի տիրէր աշխարհի վրայ:

Բայց խնդրը հիմնապէս կը փոխուի երբ կուսակցութիւն մը ո՛չ թէ իր մէկ ընկերը՝ այլ տարբեր կուսակցութեան մը կամ չէզոք ժողովրդին պատկանող անհատ մը կ'ամբաստանէ: Այն ատեն ամբաստանող կուսակցութիւնը օրէնքով պարտաւոր է արդարութեան ատենանին առջեւ իր ապացոյցները ներկայացնել:»

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՆԻԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԲԱՂԱԲԱՆԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Կը հրատարակուի Լոնտոն ամէն ամսու 1ին եւ 15ին:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

Եւրոպայի համար

Տարեկան 10 ֆրանք
վեցամսեայ 5 »

Ամերիկայի համար

Տարեկան 2 տոլար
վեցամսեայ 1 »

ՀԱՍՑԷ

L. FRANK,

27, CHESTERTON ROAD,

(ENGLAND)

LONDON, W.

Պարունակութիւն, 1 Մայիս 1900

Հանգրուանէ Հանգրուան.
Կովկասեան Գրականութիւնը. Արիփար Արիփարեան
Ռուսիա, Գերմանիա եւ Թիւրքիա
(Քաղաքական տեսութիւն) Սրէքքեդը շաքարաքերթիկ
Հայաստանի Կացութիւնը
Պատրիարքին Հրաժարականը
Թիւրքիոյ շորս կողմը
(Միացեալ-Նահանգներուն հետ. Մաքսային տուրքեր. Երիտասարդ Թիւրքերը)
Գրական աշխարհէն Հ:
Լուրեր.
Արիփար Դուքսին մահը. — Օրթոթոքսութիւն եւ Հայեր. — Օրմանեան Պատրիարքը եւ Չարը. — Փախուստ. — Երիտասարդ Թիւրքերը. — Քրիստափոր Պալեան. — Նամակատուններ:

ՏՊԱՐԱՆ ՀՆՁ. ԱԶԳ. ՅԵՂ. ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹԵԱՆ